

zrelih jagod in jih razdelil vse takim ljudem, o katerih je vedel, da se bodo z vso skrbjo poprijeli vzgoje. In koj prva bratev je bila pri vseh obilna, po drugej bratvi pa so že začeli na to misliti, kako bi kavo na debelo vzgajali. V tem je nastala na otoku nesreča, ki je pa kavi koristila. Največji del stanovništva se je bavil do sedaj z vzgojem kakavovca, od katerega dobivamo čokolado. Strašen orkan, kakoršnega niso pomnili, nagnal je morske valove na otok, ki je poruval in odnesel vse kakaovce. Po ogromnem prostoru, kjer je dosedaj raslo lahtno in plodonosno drevje, stala je voda. No delavne roke so priredile kmalu zopet plodno zemljišče, in ker so se zanašali, da jim kava povrne blagostanje, kmalu so nastali prekrasni nasadi, katerih je bilo od leta do leta več. Tako so ljudje kmalu pozabili nesreče, katera jih je bila zadela. Koj po prvej bratvi so sklenili naselniki, da kavo presade tudi na St. Domingo, Guadeloupe in bližnje otoke. In povsodu tu je uspevala kava prav krasno in postala pravi blagor. Rodni in bogati ti kraji v francoskih kolonijah imajo svoje blagostanje zahvaliti skrbi in nastojanju De Clieuxa. In bili so mu tudi zahvalni ter so mu odredili letno nagrado, ki jo je do smrti užival. Martinique je imel 1850. l. že 8 milijonov kavovcev, in dobival je na leto 50.000 centov kave.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Deželni zbor kranjski.

VI. seja bila je zanimiva, rešiti ji je bil obširen dnevni red, katerega pa ni rešila mnogo nad polovico, za to ker je deželni zbor obravnaval proračun normalno-šolskega zaklada, in pa zavolj 2 interpelacij, katere je v kočevskih šolskih zadevah do vlade stavila narodna stranka, prvo zavolj odstavljenja okrajnega šolskega nadzornika Komljanca, drugo zavolj postopanja kočevskega okrajnega glavarja Thomana glede vpeljave nemške službe Božje v Dragi. Tu sledite do besede obe interpelaciji in pa odgovor gospoda deželnega predsednika barona Winkler-ja na prvo interpelacijo.

Interpelacija glede odstavljenja g. Ivana Komljanca od c. kr. okrajnega šolskega nadzorstva se glasi:

Visoko predsedstvo c. kr. deželne vlade!

Časniki so razglasili, da je bil meseca julija t. l. c. kr. okrajni šolski nadzornik g. Ivan Komljanec v Kočevji neposredno po njega prevzvišenosti gosp. naučnem ministru od nadzorništva odstavljen, in da se je to tako zgodilo, da c. kr. deželni šolski svet ni bil prej vprašan, da se proti g. nadzorniku ni vršila prej nikaka disciplinarna preiskava, in da on prej niti na kak odgovor ni bil klican.

Po deželni postavi z dne 25. februarja 1870 o šolskem nadzorstvu ne imenuje c. kr. okrajne šolske nadzornike naučni minister, ampak le na podlogi trojega (terna) predloga c. kr. deželnega šolskega sveta, in to na šest let.

Zatoraj je ta ministrov korak popolnoma nenavaden in z ozirom na deželno postavo čisto nepričakovan, ter se sodi, da so ga provzročili kočevski agitatorji nemškega „šulferajna“, katerim nepristransko delovanje nadzornikovo ni bilo po godu, z denuncijacij naravnost ministru poslanimi. Zakaj znano je, da imajo agitatorji nemškega „šulferajna“ navado, kovati vsakovrstne pritožbe, na katere nalove potem od nevednih ljudij, tudi slovenskih, podpise, ter potem nadlegovati ž njimi šolske oblasti in še samega ministra.

Razumljivo je, da je pri teh okoliščinah napravil ta slučaj na slovensko prebivalstvo najslabejši vtis. Čudno se zdi ljudem, da postopa minister za peščico Kočevarjev s toliko energijo s prezirom c. kr. deželne šolske oblasti, brez kake natančnejše preiskave in brez ozira na deželno šolsko postavo, v tem, ko tam, kjer gre za ustavne pravice Slovencev, n. pr. na Koroškem Štajarskem, Primorskem in v Istriji, vlada ne kaže niti energije, niti prave volje. Tudi podpisani mislimo, da ministerstvo c. kr. okrajnega nadzornika, predno preteče njegova šestletna doba, brez nasveta c. kr. deželnega šolskega sveta ne more odstaviti, ker bi bile drugače dotične določbe deželne postave brez pomena. Vrh tega nam potrjujejo avtonomni zastopniki c. kr. deželnega in c. kr. okrajnega šolskega sveta, da proti g. Komljancu ni bilo nikoli nikake opravičene pritožbe v obravnavi. Zatoraj je vsa podoba, da je bil minister v kočevskih šolskih razmerah najbrž od neke nepoklicane strani silno slabo podučen, ter se spoštljivo podpisani usojamo vprašati predsedstvo c. kr. deželne vlade: Iz katerih vzrokov in po katerih vplivih je bil imenovan g. c. kr. okrajni šolski nadzornik brez disciplinarne preiskave in brez vednosti c. kr. deželnega šolskega sveta odstavljen?

V Ljubljani, 31. oktobra 1890.

Sveteč, Kavčič, Lavrenčič, Pakiž, Ogorelec, Klun, dr. Tavčar, dr. Vošnjak, Povše, Hribar, dr. Papež, dr. Bleiweis, Detela, Murnik, Dragoš, Stegnar, Klein.

(Dalje prihodnjič.)

Dnevni red

VII. seje deželnega zbora kranjskega v Ljubljani dné 4. novembra 1890. l. ob 10. uri dopoludne.

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dne 31. oktobra 1890.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 38. Poročilo deželnega odbora o prošnji občine Hrenovice za ustanovitev samostojnega cestnega skladovnega okraja.

suše odločeno zrnje na plahtah. Pri sušenju se mora zlasti paziti, da zrnja dež ne zmoči, ker potem izgubi barvo in postane dosta slabejše.

Posušeno zrnje ima na sebi še vedno tenko kožico, katera je sedaj trda in tudi ta kožica se mora odstraniti. Za to imajo posebne valjarje. Potem pride kava še na sito, da se očisti.

Kava je sedaj gotova in prirejena, ali še ne more v trgovino. Ona mora še nekaj let poležati, ker s tem ležanjem še le do dobrega dozori in dobi potrební duh. Fine, drobne vrste arabske kave leže navadno tri leta, in še le potem gredo v promet. Druge večje in slabejše vrste morajo mnogo dalje ležati. Najprostejše ameriške vrste leže tudi po 10 do 14 let. Kadar se odležana kava na brodovih prevaža, treba je paziti, da jej ni blizu kaka prediščča tvar, ker jo kava koj nase potegne, s tem pa se pokazi.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Deželni zbor kranjski.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Prosim besede! Meni vzroki, zaradi katerih je bil okrajni šolski nadzornik gospod Komljanec v Kočevji od službe odstavljen, niso po vsem znani, namreč vzroki, kateri so dali povod k temu gosp. ministru za bogočastje in uk. A če se oziram na priliko, pri kateri je bil šolski nadzornik gospod profesor Komljanec odstavljen, se mi vendar dozdeva, zakaj je gospod minister tako postopal zoper tega šolskega nadzornika. Odstavljen je bil namreč, kedar je došel odlok na neko pritožbo zastran učnega jezika na ljudski šoli v Dragi, in ko sem dobil ta odlok od gospoda ministra, razvidel sem, da s postopanjem okrajnega šolskega nadzornika gospod minister ni bil zadovoljen (smeh na levi in klici: Čujte! Oho!; poslanec dr. Tavčar: „zakaj pa ne?“), šlo je namreč za učni jezik na ljudski šoli v Dragi. Ta ljudska šola ima svojo posebno zgodovino (poslanec dr. Tavčar: „žalostno!“). Ustanovljena je bila l. 1855., in ta čas se je uvedel nemški jezik kot učni jezik. To je trajalo do leta 1866.; v tistem letu se je stvar nekoliko spremenila v tem smislu, da se je vpeljal kot učni jezik utrakvistični, nemški in slovenski jezik, in sicer prvo leto, to je v prvem oddelku samo slovenski, v drugem letu pa nemški jezik za nemščino kot obligaten predmet, računstvo in spisje se je poučevalo v obeh jezikih; v 3. letu poučevala se je mladina v veronauku v slovenskem jeziku, v drugih predmetih pa v obeh jezikih, in v 4. letu so se realni predmeti in veronauk razlagali v slovenskem, vse drugo pa v nemškem jeziku.

To je trajalo do l. 1879., ko je namreč bil okrajni šolski nadzornik gosp. profesor Linhardt. On od svoje strani je vplival na to, da se je stvar predrugačila, in po njegovem nasvetu je šolski svet v Dragi sklenil, naj se uvede nemški jezik s tem, da ostane slovenski jezik učni jezik za slovenščino kot obligaten predmet.

Leta 1883. pa je bila podana od občinskega zastopa prošnja deželnemu šolskemu svetu, naj se zopet vpelje utrakvistični pouk, kakoršen je bil do leta 1879. Ta prošnja je bila uslišana dne 10. februarja 1883.

V istem letu, poleti namreč, je bil poslan tedanji deželni šolski nadzornik, sedaj pokojni Pirker v Drago, da naj pregleda, kako se vrše stvari zaradi učnega jezika. Našel je, da je ostalo vse tako, kakor je bilo urejeno l. 1879., namreč, da je bil prej in potlej učni jezik nemški. Deželni šolski nadzornik je poročal to deželnemu šolskemu svetu in 28. avgusta l. 1883. je deželni šolski svet zaukazal, da se mora izpolniti prejšnji ukaz z meseca februarja, namreč da se mora uvesti utrakvistični pouk, pa v dveh oddelkih, in je pristavil, da, ko se bodo sprejemali otroci v šolo, naj se natanko poizveduje, kateri so nemške in kateri so slovenske narodnosti, da se potem odločijo za dotični oddelek. Tak ukaz je bil izdan l. 1883., pa to se ni izvršilo do l. 1886., istega leta namreč, ko je bil imenovan okrajnim šolskim nadzornikom gospod profesor Komljanec, zaradi katerega se je danes stavila interpelacija. On je spremenil stvar tako, da se je uvedel slovenski jezik vsaj večjidel kot učni jezik, nemščina se je poučevala kot obligaten predmet. Zaradi tega početja se je čitalo po časnikih dovolj pritožeb, tako da se je pričela preiskava in našlo se je, da ukaz deželnega šolskega sveta z leta 1883. res ni bil izvršen. Tedaj je deželni šolski svet leta 1889. izdal vnovič ukaz, da se mora izvršiti to, kar je bil ukazal l. 1883., namreč da se mora uvesti utrakvistični pouk po omenjenih oddelkih.

Ali tudi to ni obveljalo, in zaradi tega je 45 soseščanov iz Drage predložilo pritožbo naravnost naučnemu ministru. Naj smem nekaj stavkov te pritožbe prečitati z dovolitvijo gospoda deželnega glavarja. (Deželni glavar: „Prosim“.)

Na to pritožbo, katero je gospod naučni minister poslal deželnemu šolskemu svetu, bil je poslan v Drago gospod deželni šolski nadzornik Smolej, ki je našel, da se zares v nemškem jeziku ni poučevalo, kakor je bilo ukazano, in je dalje našel, da so se res po okrajnem šolskem nadzorniku gospodu Komljancu izpraševali otroci sami, ali hočejo biti sprejeti v jeden ali drugi oddelek; gospod minister je po tem takem spredidel, da je šolski nadzornik gospod Komljanec segal predaleč; z razpisom z dne 15. julija l. 1890. je spoznal pritožbo opravičeno in naročil, naj se natančno izpelje ukaz deželnega šolskega sveta iz leta 1883. s to spremembo, da naj se ne otroci, ampak stariši sami vprašajo, kam, v kateri oddelek, ali v nemški ali v slovenski naj se všolajo otroci.

Dostaviti moram, da, ker je gosp. minister izgubil svoje zaupanje do šolskega nadzornika, se mu, če ima pravico, imenovati okrajnega šolskega nadzornika, tudi pravica ne more kratiti, odstaviti ga, kedar namreč do njega nima več zaupanja. V zadnjih 10 letih je žalibog bilo v Kočevji nič manj kot 6 okrajnih šolskih nadzornikov, namreč gospodje: Linhardt, Spintre, Hrovat, Gariboldi, Ambrož in zadnjič gospod profesor Komljanec. Gospod minister je spoznal, da zlasti zadnji ni postopal nepristransko, ampak je preveč uplival na to, da se nemški učni jezik nadomesti s slovenskim.

To so, kar se meni zdi, vzroki, ki so gospoda ministra pripeljali do tega, da je odstavil gospoda Komljanca. Zdi se mi pa tudi, da skoraj ni mogoče najti tako nepristranskega šolskega nadzornika, bodisi Slovence, bodisi Nemca, da bi zamogel objektivno postopati pri nadzorovanju takih šol, v katerih se poučuje v jeziku, ki ni jezik njegove narodnosti. Slovenski šolski nadzornik nima toraj pravega zaupanja pri Nemcih, nemški pa ne pri Slovencih, in zato namerava gospod minister — kakor lahko razodenem — tudi ločiti nadzorstvo, namreč izročiti slovenskemu nadzorniku slovenske, nemškemu pa nemške šole na Kočevskem.

Jaz mislim, da sem dovolj jasno govoril, sieer pa gospod minister stvar morebiti še bolj razjasni, in če mi naznani še druge nagibe, iz katerih se je odstavil gospod Komljanec, hočem s tem ob svojem času seznaniti visoki zbor.

Dr. Tavčar vpraša, če je to definitiven odgovor na interpelacijo?

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Omenil sem že, da jaz za svojo osebo mislim, da so to pravi nagibi, zaradi katerih se je odstavil okrajni šolski nadzornik od službe. O tej stvari bodem poročal gospodu ministru in gospod minister bode morebiti mogel navesti še druge nagibe. Sicer je razprava o odgovoru na interpelacijo dopuščena po opravnem redu.

Nato stavi dr. Tavčar predlog, da se v prihodnji seji prične razprava o tem odgovoru. Ta predlog pri glasovanju obvelja, in je dotičen razgovor na dnevnem redu jutrnje seje.

Interpelacija zastran nemške pridige v Dragi se glasi:

Visoko predsedstvo c. kr. deželne vlade!

V dragarski fari — po nemško Suchen — kočevskega okraja, prikazale so se zadnji čas od nekih ljudi, kakor se pripoveduje, nahujskanih in podkupljenih od nemškega „Schulverein-a“, agitacije za nemške pridige.

Po zadnjem ljudskem popisu šteje ta fara 1495 prebivalcev in sicer 1243 Slovencev in 252 Nemcev, oziroma Kočvarjev.

Ti poslednji govore med seboj neko narečje, katero sami imenuje o „Kóčebariš“, ter se baje precej loči od

govorice družih Kočvarjev, od pismene nemščine pa tako, da oni ne razumejo človeka, ki bi z njimi govoril pismeno nemščino in on njih ne.

Le nekateri možki, ki hodijo po svetu kupčevat, znajo tudi pismeno nemščino.

Nasproti pa znajo in prav dobro govore vsi ti Kočvarji slovenski jezik.

Zatorej so bile v cerkvi, odkar ljudje pomnijo, vedno slovenske pridige in do najnovejšega časa, ko je začel rovat nemški „Schulverein“, ni bilo zastran tega nobene pritožbe.

Vsled omenjenih agitacij zdelo se je c. kr. deželni vladi in knezoškofjskemu konzistoriju potrebno poslati mešano komisijo v Drago, ter na samem mestu poizvedeti dejanske jezikovne razmere in potrebe. Ali kaj se zgodi? Gospod okrajni glavar kočevski pl. dr. Thomann, ki je bil od vladne strani odmenjen za to komisijo, ni čakal prihoda knezoškofjskega odposlanca, ampak je prišel 9. septembra t. l. sam v Drago in ondi, kakor se pripoveduje, začel nabirati podpise za nemške pridige; hodil je v ta namen od vasi do vasi, on se ni ustavil pri gosp. župniku, kot cerkvenem predstojniku; tudi ne pri županu in podžupanu, kot občinskem zastopniku, ampak po kočah znanih agitatorjev nemškega „Schulverein-a“, po katerih je dal zganjati ljudi skupaj, ter jih na vse načine pregovarjal, da naj prošnjo za nemške pridige podpišejo: kjer ni bilo gospodarjev doma, silile so se ženske ali sinovi za podpis in naposled je neki gospod okrajni glavar naročal vsem, da kadar pride knezoškofjski komisar, naj ostanejo pri tem, kar so pred njim govorili.

Ako je tedaj vse to res, kar se pripoveduje, potem bi bil c. kr. okrajni glavar zapustil stališče nepristranskega c. kr. uradnika in postal sam najhujši agitator nemškega „Schulverein-a“.

Tako ravnanje bi bilo ne le samo nedostojno, temveč tudi nevarno, ker po eni strani vznemirjuje ljudstvo in budi v njem nezaupanje do gosposke, ter je, kakor se pripoveduje, res prišlo med razdraženim ljudstvom zavoljo podpisov do velikih preprirov in celo do resnih izgrediv, po drugi strani pa se lahko zavodijo višje gosposke, da jednostransko podučene, store napačne, morebiti celo krivične korake.

Podpisani smo trdno prepričani, da gosp. c. kr. okrajni glavar od c. kr. deželne vlade ni imel naloga loviti podpisov za nemške pridige, temveč, da se je on samovoljno podal v službo nemškega „Schulverein-a“.

Podpisani si torej usojamo vprašati vis. c. kr. deželno vlado:

a) Ali je gosp. deželnemu predsedniku znano, da je bil okrajni glavar kočevski dne 9. septembra 1890 brez knezoškofjskega komisarja v Dragi in da je tam nabiral podpise za nemške pridige?

b) Ali je to omenjeni glavar storil po naročilu deželne vlade?

c) Kaj namerava deželno predsedstvo ukreniti, da se omenjeni okrajni glavar ne bo več vtikal v dragarske cerkvene zadeve in ne motil miru, ki je v tem oziru dozdej vladal v tej fari?

V Ljubljani, 31. oktobra 1890.

Sveteč, dr. Tavčar, Kavčič, dr. Vošnjak, Povše, Hribar, dr. Bleiweis, Murnik, Stegnar, Klein, Lavrenčič, Pakiž, Ogorelec, Dragoš.

Dnevni red

VIII. seje deželnega zbora kranjskega v Ljubljani dné 7. novembra 1890. l. ob 10. uri dopoludne.

1. Branje zapisnika VII. deželno-zborske seje dne 4. novembra 1890.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora o zgradbi nove deželnobranske vojašnice v Ljubljani.
4. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora o zadevah glede naprave zavoda za vzgojo gluhonemih in slepih.
5. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora glede poročstva čistega dohodka za dolenjske železnice.
6. Volitev posebnega odseka 7 členov za pretresovanje poročila deželnega odbora glede poročstva čistega dohodka za Dolenjske železnice.
7. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu blazniškega zaklada za leto 1891. (k prilogi 24.).
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Fr. Spintre, nadučitelja v Kočevji, za pospeševanje ustanovljanja hranilnih in posojilnih zadrug.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji društva za varstvo avstrijske vinoreje v Badenu pri Dunaji za pokončevanje trtne uši.
10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji predstojništva Lichtenthurn-ove sirotišnice za zvikšanje deželnih ustanov.
11. Ustno poročilo finančnega odseka o § 5. letnega poročila, marg. št. 12 „Glavna bilanca in proračun loterijskega posojila glavnega mesta Ljubljane.“
12. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji pogorelca Jerneja Habjana in drugih iz Babne gorice za podporo.
13. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora Logaškega glede podpore za zgradbo ceste Logatec-Rovte.
14. Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi dveh hiš za stanovanja paznikov prisilne delavnice (k prilogi 37.).
15. Ustno poročilo finančnega odseka o državnem prispevku k stavbnim stroškom razširjenja in prezidanja prisilne delavnice in ob obravnavah z onimi deželami, katere uporabljajo ta zavod (k prilogi 41.).
16. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji županstva na Vrhniki glede podpore za ondotno občinsko bolnico.
17. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji krajnega šolskega sveta v Dolenjem Logatci glede podpore za vzdrževanje šolske delarne.
18. Ustno poročilo finančnega odseka o dovršeni zgradbi dveh novih oddelkov v blaznici na Stundenci (k prilogi 43.).
19. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji trga Cerknice, da se pošlje deželni inženir zaradi preiskave pitne vode.
20. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Josipa Tomazina, bivšega paznika v prisilni delavnici, za normalno provizijo.
21. Ustno poročilo upravnega odseka zadevajoč brezplačni odstop nekaterih zemljiških parcel poleg deželnega muzeja Rudolfinuma za napravo javnega prostora (k prilogi 5.).
22. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji podobčine Rakitna zaradi podpore za zgradbo občinske ceste iz Rakitne do Borovnice.
23. Ustno poročilo upravnega odseka o razširjanju trtne uši po Kranjskem (k prilogi 16.).
24. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji upravnega odbora Elizabetine otroške bolnice v Ljubljani za letno podporo.
25. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učiteljev Postojnskega okraja za podporo za izdajo popisa tega okraja.
26. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji šolskih sester de Notre Dame v Trnovem za nagrado za podučevanje učenk v ročnih delih.
27. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji občine Blejske za podporo letnih 300 gld. zdraviškemu zdravniku na Bledu.
28. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Frančiške Žitko, udove deželnega vratarja, za povišanje pokojnine.
29. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Magdalene Venedig, učiteljske udove, za miloščino.
30. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Matija Eppicha, glavnega odgonskega sprevodnika, za izvanredno podporo.
31. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji katoliškega društva rokodelskih pomočnikov v Ljubljani za podporo za zgradbo društvene hiše.
32. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Stefana Tomšiča, nadučitelja v Vipavi, za podporo za zdravljenje na kaki kliniki.
33. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Matija Jerina v Goričici, za podporo vsled požara.
34. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji šolskega odbora obrtne nadaljevalne šole v Kočevji za podporo.